

KANCELARIA SENATU

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI I KORESPONDENCJI

Warszawa, dnia 8 lutego 2018 r.

BADK/DPK-133-78/17 JK

P9-46/17

Nr: 32633/4	Data wpływu petycji 20 listopada 2017 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 8 lutego 2018 r.

ORDERY I ODZNACZENIA

TEMAT

**UNIEWAŻNIENIE ORDERÓW I ODZNACZEŃ
PRZYZNANYCH W PRL W LATACH 1944–89**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja zbiorowa

Stowarzyszenie Walczących o Niepodległość 1956–89.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach w celu stwierdzenia, że ordery i odznaczenia przyznane przez władze Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej w latach 1944–89 nie są uznawane za ordery i odznaczenia Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Autorzy petycji proponują w ustawie z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach w Rozdziale 6, dotyczącym „Pozbawienia orderów i odznaczeń”, dodać art. 36a w brzmieniu: „Nie uznaje się orderów i odznaczeń przyznanych przez władze PRL w latach 1944–89 za ordery i odznaczenia Rzeczypospolitej Polskiej”.

Wnoszący petycję powołują się na opinie historyków (Andrzeja Zawistowskiego, Jerzego Krzysztofa Eislera), którzy są zdania, iż Polska Rzeczpospolita Ludowa nie była państwem suwerennym – I sekretarz Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej pełnił rolę podobną do roli namiestnika podczas zaborów. Społeczeństwo nie miało wpływu na władzę i decyzje przez nią podejmowane. Suwerenność była skutecznie ograniczana przez Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich.

Autorzy petycji wyrazili opinię, że w PRL ordery i odznaczenia nadawano w imieniu niesuwerennego państwa. Jednocześnie nie wykluczają, że wśród osób odznaczonych w PRL są takie, które zasługują na uhonorowanie – proponują, by przyznać im ordery lub odznaczenia już w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 138 stanowi, że Prezydent Rzeczypospolitej nadaje ordery i odznaczenia. Zgodnie z art. 144 ust. 2 – akty urzędowe Prezydenta wymagają dla swojej ważności podpisu Prezesa Rady Ministrów, który przez podpisanie aktu ponosi odpowiedzialność przed Sejmem. W art. 144 ust. 3 pkt 16 stwierdza się, że nie dotyczy to nadawania orderów i odznaczeń.

Ustawa z dnia 16 października 1992 r. o orderach i odznaczeniach (Dz. U. z 2015 r., poz. 475 ze zm.) w art. 1 stanowi: Rzeczpospolita Polska zapewnia ciągłość tradycji narodowych w wyróżnianiu zasług, cnót obywatelskich i wybitnych osiągnięć. Najwyższym wyróżnieniem zasług cywilnych i wojskowych położonych w czasie pokoju lub wojny dla chwały i rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej są ordery i odznaczenia. Na zasadach określonych

w ustawie, ordery w każdej klasie i odznaczenia w każdym stopniu nadaje się jeden raz, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Tryb nadawania i wręczenia orderów i odznaczeń określa Rozdział 5 ustawy. Wniosek o ich nadanie powinien zawierać informację o karalności osoby, której dotyczy (art. 31a). Z wnioskiem o odznaczenie zasłużonych osób zmarłych można występować wyjątkowo w uznaniu szczególnych i godnych upamiętnienia zasług dla Rzeczypospolitej Polskiej (art. 32).

Przed podjęciem decyzji o nadaniu orderu lub odznaczenia danej osobie, Prezydent może zwrócić się do Prezesa IPN o przekazanie informacji na temat istnienia w archiwum IPN dokumentów stanowiących podstawę zamieszczenia danych osobowych tej osoby w katalogu, o którym mowa w art. 52a pkt 5, 6 lub 8 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (art. 32a).

Odznaki orderów i odznaczeń wręcza Prezydent (art. 33 ust. 1). W imieniu Prezydenta mogą je wręczać osoby uprawnione do występowania do Prezydenta z wnioskami o nadanie orderów i odznaczeń oraz ich zastępcy, a także:

1) w Siłach Zbrojnych – dowódcy upoważnieni przez Ministra Obrony Narodowej, a w czasie wojny przez Naczelnego Dowódcę Sił Zbrojnych RP;

2) za granicą – kierownicy polskich przedstawicielstw dyplomatycznych oraz kierownicy urzędów konsularnych.

Prezydent może upoważnić inne osoby do wręczenia odznak orderów i odznaczeń w jego imieniu. Akt wręczenia odznak orderów i odznaczeń, dokonywany w imieniu Prezydenta, jest poprzedzony wypowiedzeniem formuły „W imieniu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wręczam ...” (art. 34).

Jeżeli osoba odznaczona zmarła przed wręczeniem jej odznaki orderu lub odznaczenia, doręcza się je najbliższej rodzinie. W razie nadania orderu lub odznaczenia pośmiertnie, stosuje się ceremoniał dekoracji ustalany każdorazowo, odpowiednio do okoliczności (art. 35).

Tryb pozbawiania orderów i odznaczeń określa Rozdział 6 ustawy – art. 36 stanowi: Prezydent może podjąć decyzję o pozbawieniu orderów i odznaczeń na wniosek Kapituły Orderów, organów wymienionych w art. 2 ust. 2 i 3 oraz z własnej inicjatywy po zasięgnięciu opinii wnioskodawcy, a w przypadku pozbawienia orderu – po zasięgnięciu opinii odpowiedniej Kapituły, w razie stwierdzenia, że:

- 1) nadanie orderu lub odznaczenia nastąpiło w wyniku wprowadzenia w błąd albo
- 2) odznaczony dopuścił się czynu, wskutek którego stał się niegodny orderu lub odznaczenia.

Decyzja o pozbawieniu orderów i odznaczeń może dotyczyć wszystkich lub tylko niektórych z nich. Postanowienia Prezydenta w sprawie pozbawienia orderu lub odznaczenia są publikowane w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski”.

Przechowywanie danych osobowych zawartych we wnioskach o nadanie albo o pozbawienie orderu, odznaczenia lub tytułu honorowego, o których mowa w art. 27 ust. 1 i art. 28 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, nie wymaga zgody osoby, której te dane dotyczą (art. 37a).

PRACE LEGISLACYJNE:

Brak.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Jan Józef Kasprzyk – szef Urząd do Spraw Kombatantów i Osób Represjonowanych, w sierpniu 2017 r. (źródło: IAR) – w wywiadzie dla „Naszego Dziennika” stwierdził, że Urząd, posiadając odpowiednią dokumentację, wiele lat temu opracował listę osób, które powinny zostać pozbawione Orderu Virtuti Militari, a niedawno ją uzupełnił (w 2017 r. było na niej 80 nazwisk osób żyjących). „Wykonaliśmy pracę polegającą na przygotowaniu Kancelarii Prezydenta wykazu kawalerów Orderu Virtuti Militari, którzy są w naszym przekonaniu tego odznaczenia niegodni. (...). Są dokumenty świadczące o tym, że Virtuti Militari zostało przyznane za utrwalanie władzy ludowej”. Gazeta poinformowała, że Kancelaria Prezydenta w 2016 r. pytana o tę kwestię, odpowiedziała, że „sprawa pozbawienia Orderów Virtuti Militari nadanych przez władze PRL lub też przyjęcie innego rozwiązania tej kwestii jest zagadnieniem trudnym, wymagającym wypracowania jednego stanowiska”.

„Nasz Dziennik” informuje, że w latach 1943–1989 nadano 5167 Orderów Virtuti Militari. Wśród odznaczonych były osoby, które utrwały władzę komunistyczną, a nawet były skazywane za zbrodnie stalinowskie. Gazeta podaje jako przykład żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego i Korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, którzy uczestniczyli w 1946 r. w operacji zlikwidowania mjr. Mariana Bernaciaka ps. „Orlik”, uczestnika antykomunistycznej partyzantki na Lubelszczyźnie.

„Nasz Dziennik”, powołując się na opinie prof. Bogusława Banaszaka stwierdził, że potrzebna jest specjalna ustawa, która pozwoli na zbiorowe odbieranie niesłusznie przyznanych orderów osobom, które służyły komunistycznemu reżimowi. Profesor zaznaczył, że nie ma zastrzeżeń konstytucyjnych wobec takiego rozwiązania. Natomiast dr Jerzy Bukowski z Porozumienia Organizacji Kombatanckich i Niepodległościowych w Krakowie stwierdził, że grupowe odebranie orderów powinno dawać możliwość odwołania, by nikogo niesłusznie nie skrzywdzić.

Kancelaria Prezydenta w lutym 2016 r. wystąpiła do Ministerstwa Spraw Zagranicznych z prośbą o opinię w sprawie odebrania prof. Janowi Tomaszowi Grossowi odznaczenia Krzyża Kawalerskiego Orderu Zasługi RP, którym odznaczył go w 1996 r. prezydent Aleksander Kwaśniewski na wniosek MSZ za osiągnięcia naukowe. Jak informował Marek Magierowski, wówczas dyrektor biura prasowego Prezydenta Andrzeja Dudy – skierowanie zapytania wynikało z faktu, że do Kancelarii Prezydenta wpłynęło wiele pojedynczych wniosków i podpisana przez kilkadziesiąt tysięcy osób petycja, w której apelowano, by odebrać prof. Grossowi odznaczenie państwowe. Zespół rzecznika prasowego MSZ nie określił kiedy odpowiedź będzie sporządzona.

INFORMACJE DODATKOWE:

Polska Rzeczpospolita Ludowa, PRL – nazwa państwa polskiego w latach 1952–1989. Wcześniej, w latach 1944–1952, po utworzeniu Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej, państwo funkcjonowało jako podmiot prawa międzynarodowego pod nazwą Rzeczpospolita Polska (29 czerwca 1945 r. USA, Wielka Brytania i Francja uznały ten rząd, jednocześnie cofając uznanie dla Rządu RP na uchodźstwie). W okresie 1944–1989 państwo potocznie i w niektórych oficjalnych aktach władz państwowych, nazywano Polską Ludową.

OPRACOWAŁA

Jolanta Krynicka

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz